

Masarykova univerzita

Právnická fakulta

Katedra právní teorie

Soudní rozhodnutí NSS sp. Zn
Pst 1/2009 – 348
(Komentář)

Obsah

Rozsudek – zrušení Dělnické strany	3
Základní fakta	3
Analýza argumentů soudu.....	4
Diskuse argumentů soudu	6
Hodnocení	7

Rozsudek – zrušení Dělnické strany

Dne 17. 2. 2010 rozhodl Nejvyšší správní soud o rozpuštění Dělnické strany. Rozhodl tak na základě zjištění, že program strany, její směřování a projevy jdou proti demokratickému zřízení státu a odporují tak základním ustanovením Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod.

Základní fakta

Vláda podala k Nejvyššímu správnímu soudu návrh na zrušení Dělnické strany. Tento návrh se zabýval mnoha body, podle nichž tato politická strana porušuje základní ústavně zakotvená práva a usiluje o narušení demokracie a zavedení totalitního režimu. Svá tvrzení vláda opírala nejen o programové body této politické strany, které mnohdy směřovaly k odstranění rovnoprávnosti či jiných ústavně zaručených práv v určitém kontextu, ale i o činnost strany jako takové, veřejného hlášení se k různým neonacistickým akcím (případně nedistancování se od takovýchto akcí), veřejného prezentování se, v neposlední řadě činnosti jednotlivých členů.

Ke konkrétním činům a aktivitám Dělnické strany. Tato strana se prezentuje jako národně socialistická. To samo o sobě není problémem, neboť v minulosti existovaly strany, které také myšlenku národního socialismu reprezentovaly. Nicméně tato strana svůj národní socialismus prezentuje, ač skrytě, jako ideologii totožnou s dnešní nenonacistickou, která následuje odkaz hitlerovského Německa. Dále strana jako taková má ve svém programu mnoho bodů, jež aktuálně hýbají politickou scénou. Jejich navrhovaná řešení jsou však velmi radikální a extrémní. Mnohdy odporují Ústavě a porušují a omezují základní práva, zvláště pak pro konkrétní skupiny obyvatelstva. Příkladem je třeba zpřísnění podmínek ve vězení, přičemž sama vláda ve svém návrhu připustila, že nelze tento problém přehlížet. Nicméně tak, jak to prezentuje Dělnická strana, jde o odstranění lidských práv vězňů, dehumanizaci vězeňského systému, argumentují přitom tím, že svoboda jednoho člověka končí tam, kde svoboda jiného začíná. Dalším příkladem může být, že strana navrhuje povinné určení národnosti a uvádění na rodných a křestních listech i občanských průkazech. K tomuto opatření navrhuje změnu Ústavy, což je zcela jasně proti článku 4 Ústavy.

Dalšími nepřijatelnými aktivitami a tudíž hlavními důvody k podání návrhu bylo též propojení dělnické strany s neonacistickými organizacemi a to skrze členy, akce a propagaci ve stranickém tisku. Ruku v ruce s tím jde i účast členů na akcích pořádaných neonacistickými organizacemi, a to např. Pochod na Janov, který měl značně rasistický podtext. Ústava dále odmítá

používání násilí k prosazování zájmů a právě tato strana naopak používá násilí jako jeden z hlavních nástrojů své moci, což se ani nesnaží popírat.

Ve výsledku se dá skrnout, že Dělnická strana staví svou filozofii na urážení a snaze omezit (a to i násilně) práva určitých menšinových skupin, zejména Romů a také homosexuálů, přičemž těží ze současné situace (zejména kolem Romů) a vyzývá k násilí a nenávisti vůči těmto skupinám. Ve svém programu se vymezuje vůči těmto skupinám a prosazuje změnu Ústavy ve prospěch většinového obyvatelstva a omezování menšin změnou Ústavy. Propojení s dalšími neonacistickými organizacemi jasně potvrzuje ideologickou orientaci této strany neslučitelnou s demokratickými principy našeho státu.

Analýza argumentů soudu

Soud se na prvním místě musel zabývat protiprávností činnosti strany. *Protiprávní je v tomto směru i jednání rozporné s ustanovením § 4 Zákona. V rámci posuzování protiprávnosti činnosti strany bylo třeba zkoumat také slučitelnost ústavního či politického systému, o který strana usiluje, se základními principy demokratické společnosti, dále to, zda strana vyzývá k násilí a konečně otázku, zda její politický projekt respektuje pravidla demokracie, usiluje o jejich zničení nebo směřuje k porušování uznávaných práv a svobod.*

Soud se zabýval nejprve programovou orientací strany. Ta je jakožto hlavní opěrný bod strany důležitou součástí každého politického uskupení, které prezentuje stranu pro veřejnost a nabízí se tak případným voličům. Nejprve se zaměřil na bod ohledně určování národnosti. Soud argumentuje, že s danou národností budou spojována určitá práva a výhody, což vyvolává dojem podobnosti s Norimerskými zákony a německou rasovou politikou. Nedá se to ovšem prokázat, nicméně je zřejmé, že toto nebezpečí, zvláště s ohledem na historický kontext a celkovou ideologii této strany může hrozit.

V řízení bylo prokázáno, že skutečný program DS (...) směřuje k vyvolávání národnostní, rasové, etnické a sociální nesnášenlivosti a ve svém důsledku ke snaze o omezení základních práv a svobod určitých skupin obyvatel České republiky, zejména menšin (typicky romské, ale také vietnamské a židovské, dále obecněji přistěhovalců a lidí jiného původu, barvy pleti či sexuální orientace). (...) Soud, který se zaměřil především na projevy této strany po březnu 2009, nemohl konstatovat snahu o změnu jejího programového směřování. V tomto ohledu proto Soud uzavřel, že program DS směřuje k odstranění demokratických základů právního státu, (...) protože DS nepochybně směřuje k potlačení rovnoprávnosti občanů, a to zejména na základě národnostního

klíče nebo sexuální orientace. S ohledem na prokázané skutečnosti, projevy členů strany, veřejnou prezentaci, program strany atd. lze jediné souhlasit. Otevřená nenávist je zřejmá z veškeré veřejné i soukromé prezentace strany a vede k podněcování nenávisti a v tom důsledku k diskriminaci, potlačování práv menšinových skupin, což je zřejmé už jen z bodu programu, který vyžaduje nutnost určování národnosti, který by vedla k rozdílné míře práv vzhledem k dané národnosti občana bez ohledu na občanství ČR, což je jasně v rozporu s Ústavou.

Soud zjistil, že programovou podobností i užívanou symbolikou DS navazuje na německý nacionální socialismus. Nacionální socialismus je totalitní ideologií neslučitelnou s demokracií a základními lidskými právy, jehož cíle jednoznačně směřují k popření práv. Návaznost DS na tuto totalitní ideologii je také v rozporu s ustanovením § 4 písm. a) i d) Zákona, ve smyslu protiprávnosti směřující k odstranění demokratických základů státu a ohrožení práv a svobod občanů. Zároveň je třeba dodat, že sympatie DS k německému nacionálnímu socialismu z hlediska plynutí času nikterak neklesají. V tomto argumentu lze spatřovat snahu o ochranu těchto práv zejména s ohledem na historický kontext. Spojení s německým hitlerovským nacismem byť jen symbolicky, je vážné. Tato strana navíc nejeví v průběhu času nějaký výrazný odklon o ideologie a snahu nepřipomínat či neodkazovat symboly na podobnost s touto ideologií, proto můžeme konstatovat, že i tato situace je možným vážným ohrožením demokratického principu

Přičitatelnost projevů lokálních představitelů DS, jejich členů a kandidátů, ze kterých Soud vycházel, dovedl především na základě toho, že byly stejně jako projevy jejich představitelů přednášeny na shromážděních DS nebo jejich spřátelených subjektů, případně byly publikovány v jejím stranickém tisku. DS se od nich nikdy nedistancovala, což je zcela pochopitelné, protože tyto projevy a texty ideově i hodnotově odpovídaly rétorice představitelů strany a navazovaly na ni. Opět je zcela zřejmé, že projevy členů víceméně jen podporovaly celkovou ideologii Dělnické strany, čemuž svědčí fakt, že se DS od těchto projevů nikdy veřejně nedistancovala, naopak je uváděla ve stranickém tisku.

Dále Soud přikročil k přezkumu bezprostřednosti rizika ohrožení demokracie. Stát pochopitelně může zabránit realizaci politického projektu, neslučitelného se základními právními a ústavními principy, ještě dříve, než bude uveden v život konkrétními akty, které mohou ohrozit občanský smír a demokratický režim v zemi, musí ovšem existovat skutečné a bezprostřední nebezpečí ohrožení demokracie. Zde Soud především konstatuje, že rizikem ohrožení demokracie v citovaném rozsudku nerozuměl pouze míru pravděpodobnosti, s níž strana získá parlamentní většinu a poté formálně „obrátil kormidlo“ státoprávního uspořádání směrem z demokratických vod. Toto ohrožení se tedy nemusí zdát v jednom okamžiku zjevným všem obyvatelům celého státu. V tomto ohledu je zřejmé, že soud zkoumá především to, zda je strana jakkoli politicky životaschopná, a to

nejen na celostátní úrovni. Lze tedy konstatovat, že pokud má strana určitou voličskou základnu, je veřejně známá a diskutovaná, hrozí vždy potenciální riziko.

Konečně pak Soud zkoumal, zda zamýšlený zásah, tj. rozpuštění této strany, je přiměřený sledovanému cíli, tzn. zda není narušena proporcionalita mezi omezením práva sdružovat se v politických stranách a zájmem společnosti na ochraně jiných hodnot. Dělnická strana byla podle Soudu právem označena jako strana vyznávající totalitní ideologii, jako strana hlásící se ke společenskému modelu, který byl zavržen po způsobení nevýslovného utrpení desítkám milionů lidí, a který přes odstup více než půl století neztratil nic z negativního příkladu budoucím generacím. Za této situace se nakonec i rozhodování Soudujevilo vážením mezi dvěma konkurujícími si právy, ale za současného zneužití jednoho z nich ve smyslu článku 17 Úmluvy, připouštějícího i omezení sdružovacího práva (vč. sdružování v politických stranách) podle článku 11 odst. 2 Úmluvy. Soud totiž posuzoval stav, kdy se Dělnická strana zaštiťovala svobodou projevu a právem sdružovacím především proto, aby mohla směřovat k omezení základních lidských práv a svobod jí napadaných sociálních skupin. V této argumentaci je zřejmá snaha o porovnání přiměřenosti zásahů, tedy je-li zásah nutný k ochraně práv společnosti úměrný či přiměřený omezení práv na straně DS. V případě omezení práv jakéhokoli subjektu spadajícího pod Ústavu ČR je tudíž nutné sledovat, zda v případě zásahu do ústavně zaručených práv je tento zásah opravdu naprosto nutný a není možné situaci vyřešit jinak, případně zda je tento zásah omluvitelný v rámci ochrany svobody přesahující míru tohoto zásahu.

Diskuse argumentů soudu

Ohledně protiprávnosti činnosti strany je nutné zkoumat, zda je skutečně politický systém a právní změny s tím související, skutečně neslučitelné s principy demokratické společnosti a zda strana usiluje o odstranění demokratických principů a uznávané rovnosti všech. Musíme se skutečně zaměřit na programové body strany i na její dosavadní činnost. Strana ovšem vyzývá zcela otevřeně k násilí vůči určitým skupinám obyvatel, zejména Romům, a jelikož i jejich program směřuje právě i proti Romům, je nutné se obávat, že strana směřuje k odstranění demokratických principů a rovnosti. Dále je zde symbolika spojující tuto stranu s nacistickou stranou hitlerovského Německa. Dělnická strana namítá, že podobnost je čistě náhodná a symbol ozubeného kola se objevuje i jinde, než v symbolech nacismu. Podobnost jako taková by samotná nestačila k rozpuštění strany, nicméně s ohledem na zastávanou ideologii DS je zřejmé, že podobnost náhodná není a jde zde o

jasnou náklonnost a směřování stejným směrem. Z historického kontextu lze pak odvodit nebezpečí, které hrozí, pokud by se strana dostala k moci.

K přičitatelnosti projevů představitelů DS této straně je nutno podotknout, že jde o ty projevy, které nebyly prezentovány na shromážděních Dělnické strany. Osobně spíše považuji za důležité, že představitelé DS se účastnili různých akcí, pořádaných neonacistickými organizacemi, často za účelem narušení pořádku či vyprovokování konfliktu. Argumentace DS, že co si dělají její představitelé ve volném čase, nesouvisí se stranou, se nedá považovat za důvodnou, neboť se automaticky dá předpokládat, že ten samý člověk vyznává stejnou ideologii jak ve volném čase, tak v čase, kdy se účastní dění ve straně. Argumentaci bych tedy založila spíše na této neoddělitelnosti.

Samozřejmě včasné zastavení hrozícího rizika ještě dřív, než nabude skutečných obrysů, je nutné. V tomto bodě musím plně souhlasit, protože riziko, které hrozí od Dělnické strany ještě před tím, než má jakoukoliv politickou moc, spočívá hlavně v tom, že může strhnout masu lidí na svou stranu. Pokud by se tak stalo, může začít ovlivňovat politiku a může se pak stát neproveditelným jakékoliv rozpuštění v důsledku např. legislativních změn atd. Bezprostředně hrozící riziko tedy spočívá v nebezpečnosti programu a celkového směřování strany, a to ještě před případným převzetím moci, jemuž se má tímto krokem právě zabránit v zájmu demokracie.

Ohledně proporcionality tohoto rozhodnutí vzhledem k zásahu provedenému proti právům a svobodám subjektu. V tomto případě se zasahuje do zaručeného práva každého občana na sdružování. Tento zásah je vážný a proto nemůže být proveden jen tak. Je ovšem možné takový zásah provést, jsou-li v sázce jiné svobody a jiná práva, a to daleko většího počtu lidí. V tomto případě tedy hrozí bezprostřední nebezpečí a zásahem do tohoto práva se odstraní hrozba následného porušování lidských práv v budoucnu.

Hodnocení

Z mého pohledu je argumentace soudu veskrze správná a celkem se ztotožňuji s názorem soudu. Zejména s částí, v níž soud vyjadřuje názor, že Dělnická strana je strana značně populistická a její program možní spíše teatrální, než skutečně zamýšlený. Podle mého názoru jde totiž ze strany DS o snahu jejích představitelů strhnout na svou stranu veřejnost tím, že navrhuje poměrně radikální řešení aktuálních problémů společnosti, jimiž se dosud politici dostatečně nezabývali a nebyli schopni navrhnout řešení. Pokud si ale projdeme volební program DS pozorně, můžeme konstatovat, že většina navrhovaných řešení je značně nereálná, vyžaduje složitou proceduru změny Ústavy a je tedy v lepším případě pouze jakousi „návnadou“ na voliče, v horším opravdovou

snahou o naprosto nepřijatelné změny v našem demokratickém systému, které by vedly k odstranění základů demokracie.

Zároveň shledávám v tomto ohledu za docela komické, když se představitelé dovolávají v rámci fungování své strany ústavně zaručených práv a svobod a přitom svým programem zcela očividně směřují k odstranění těchto principů. Je tedy vcelku zajímavé, jak se může demokracie stát nástrojem a legitimním prostředkem, jak nastolit režim, který demokratické principy neuznává.

Sama zastávám názor, že zrušením dělnické strany nedojde ke zničení ideologie a názorů jejích členů, to je zřejmé. Přesto se jim ale přinejmenším znesnadní způsob, jakým mohou ovlivňovat veřejný život. A se stejnou vytrvalostí, s jakou oni budou zakládat nové strany se stejným myšlenkovým podkladem, musíme my chránit demokracii za každou cenu.

V tomto ohledu je nutno podotknout, že demokracie je systém veskrze křehký a nedokonalý, byť je zatím tím nejdokonalejším, který se podařil vytvořit. Proto je nutné demokracii chránit všemi dostupnými prostředky a v jejím rámci, zároveň však tak, aby nedocházelo k porušování demokratických principů. To je, jak je jistě zřejmé, úkol velice nesnadný a složitý.

V tomto případě tato nelehká úloha připadla Nejvyššímu správnímu soudu a sama za sebe musím říci, že jsem s rozsudkem velice spokojena a souhlasím s argumentací, až na drobné a zanedbatelné detaily.